УДК 159.944.4:373.2.011.3-051"364"

ORCID 0000-0001-8855-0119
ORCID 0000-0001-6060-0540

ПСИХІЧНИЙ СТАН ПЕДАГОГІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ТРАВМАТИЧНОГО ДОСВІДУ ВІЙНИ

О. С. Околович [1 ABCD], ***Є. А. Клопота*** [2 ACD]

[1] PhD, доцент кафедри психології Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, вул. Університетська, 66,
директор, заклад дошкільної освіти (ясла-садок) №144 «Запорожець» Запорізької міської ради, м. Запоріжжя, вул. Олександра Говорухи 34Б,
E-mail: dnz144zp@gmail.com

[2] Доктор психологічних наук, професор, професор кафедри психології Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, вул. Університетська, 66
E-mail: klopota-ea@ukr.net

Внесок авторів:
A – дизайн дослідження; B – збір даних; C – статистичний аналіз; D – підготовка рукопису; E – Збір коштів.

Актуальність дослідження. Тривалий вплив війни створює значні ризики для психічного здоров'я педагогів, професійна діяльність яких передбачає високу емоційну залученість і відповідальність за створення безпечного освітнього середовища.

Мета дослідження — визначити особливості психічного стану педагогів дошкільної освіти та встановити взаємозв'язки між інтенсивністю пережитого травматичного досвіду і показниками тривожності, депресивних проявів, сприйманого стресу та симптомів посттравматичного стресу.

Методи дослідження. У дослідженні взяли участь 120 педагогів закладів дошкільної освіти міста Запоріжжя віком від 28 до 67 років. Використано шкалу тривожності Спілбергера–Ханіна, шкалу депресії

BDI-II, шкалу сприйманого стресу PSS, опитувальник PCL-5 та авторську анкету травматичного досвіду. Статистичний аналіз здійснено за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона.

Результати дослідження. Високий рівень ситуативної тривожності виявлено у 45 % респондентів, особистісної тривожності — у 52 %, сприйманого стресу — у 54 %, симптомів посттравматичного стресу — у 41 %. Встановлено статистично значущі прямі кореляційні зв'язки між інтенсивністю травматичного досвіду та ситуативною тривожністю (r = 0,62), депресивними проявами (r = 0,57), сприйманим стресом (r = 0,68) і симптомами посттравматичного стресу (r = 0,71) за p < 0,01.

Висновки. Інтенсивність пережитого воєнного досвіду статистично пов'язана з вираженістю психоемоційного неблагополуччя педагогів дошкільної освіти. Найтісніший зв'язок встановлено між інтенсивністю травматичного досвіду та симптомами посттравматичного стресу. Кореляційний характер дослідження не дає підстав для встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

***Ключові слова**: психічний стан, травматичний досвід, педагоги дошкільної освіти, тривожність, сприйманий стрес, посттравматичний стрес.*

Mental state of preschool educators under conditions of war-related traumatic experience

***Olena S. Okolovych*[1ABCD], *Yevhenii A. Klopota*[2ACD]**

[1] PhD, Associate Professor, Department of Psychology, Zaporizhzhia, 66 Universytetska St., Zaporizhzhia National University
head, preschool education institution (nursery-kindergarten) №144 «Zaporozhez'» Zaporizhzhia City Council, Zaporizhzhia, 34B Oleksandr Govorukha str.,
E-mail:dnz144zp@gmail.com

[2] Doctor of psychology, professor, professor of the Department of psychology, Zaporizhzhia, 66 Universytetska St., Zaporizhzhia National University,
E-mail:klopota-ea@ukr.net

Contribution of the authors:

A – research design; B – data collection; C – statistical analysis; D – manuscript preparation; E - fundraising.

Abstract. Relevance of the study. The prolonged impact of the war poses significant risks to the mental health of educators whose professional activities require substantial emotional involvement and responsibility for creating a safe educational environment.

Aim. The study aimed to identify the characteristics of the mental state of preschool educators and establish relationships between the intensity of traumatic experiences and indicators of anxiety, depressive symptoms, perceived stress, and post-traumatic stress symptoms.

Methods. The study involved 120 preschool educators from Zaporizhzhia aged between 28 and 67 years. The State-Trait Anxiety Inventory, the Beck Depression Inventory-II, the Perceived Stress Scale, the PTSD Checklist for DSM-5, and an author-developed traumatic experience questionnaire were used. Statistical analysis was performed using Pearson's correlation coefficient.

Results. High levels of state anxiety were identified in 45% of the respondents, trait anxiety in 52%, perceived stress in 54%, and post-traumatic stress symptoms in 41%. Statistically significant positive correlations were found between the intensity of traumatic experiences and state anxiety ($r = 0.62$), depressive symptoms ($r = 0.57$), perceived stress ($r = 0.68$), and post-traumatic stress symptoms ($r = 0.71$), with $p < 0.01$.

Conclusions. The intensity of war-related traumatic experiences was statistically associated with the severity of psychological distress among preschool educators. The strongest association was found between the intensity of traumatic experiences and post-traumatic stress symptoms. The correlational design of the study does not provide a basis for establishing causal relationships.

Keywords: *mental state, traumatic experience, preschool educators, anxiety, perceived stress, post-traumatic stress.*

Вступ.

Тривала війна в Україні створює умови постійного психоемоційного напруження, що впливає на різні сфери життєдіяльності особистості та ускладнює процеси психологічної адаптації. Загроза життю і безпеці, перебування під обстрілами, вимушене переміщення, втрата близьких,

пошкодження або руйнування житла, тривале перебування в укриттях, інформаційне перевантаження та невизначеність майбутнього можуть виступати чинниками психологічної травматизації та погіршення психічного благополуччя.

Особливої уваги в цьому контексті потребують працівники закладів дошкільної освіти, оскільки професійна діяльність педагогів в умовах війни пов'язана не лише з виконанням безпосередніх професійних обов'язків, а й із необхідністю підтримувати емоційну стабільність дітей, батьків, створювати психологічно безпечне освітнє середовище та реагувати на прояви дитячого стресу. Педагоги закладів дошкільної освіти перебувають у ситуації підвищеної емоційної відповідальності, що може посилювати навантаження за умов переживання власного травматичного досвіду.

Проблема психологічних наслідків війни представлена у вітчизняних і закордонних дослідженнях. У наукових працях (О. Борух, 2022; О. Берегова та К. Коваль, 2022; Т. Іванова та інші, 2024; Л. Котлова та Т. Рясновська, 2024; Н. Луцанич, 2019; І. Мітрофанова, 2024; О. Туриніна, 2024; Т. Янчук та Я. Зелінська, 2023) висвітлюються питання тривожності, депресивних проявів, психоемоційного виснаження, посттравматичних реакцій, професійного вигорання та особливостей психологічної адаптації населення в умовах воєнного стресу. Здійснивши теоретичний аналіз проблеми, можемо відзначити, що дослідники наголошують на залежності характеру психологічних наслідків від інтенсивності та тривалості стресового впливу, характеру пережитих подій, суб'єктивної оцінки їхньої значущості, а також наявності особистісних і соціальних ресурсів адаптації.

Окремий напрям у кластері досліджень становить психологічний стан працівників освітньої сфери в умовах війни. Отримані науковцями результати свідчать про поширеність серед педагогів хронічного стресу, емоційного виснаження, тривожності, зниження професійної мотивації та проявів професійного вигорання. Так дослідження (О. Кокун та інші 2025) засвідчують негативні прояви професійного вигорання

серед педагогів в умовах воєнного стану. Т. Дзюба (2025) акцентує увагу на ризиках деформації професійної ідентичності, зниження професійної мотивації та розвитку моральної травми внаслідок переживання воєнних подій. На думку (Д. Романовська, 2022) важливим ресурсом підтримання психологічного благополуччя педагогів визначається розвиток емоційної саморегуляції. Водночас (О. Туриніна, 2024) зазначає, що характер пережитого воєнного досвіду, зокрема вимушене переміщення, може бути пов'язаний із відмінностями у психологічному стані педагогів.

Попри значну кількість досліджень психологічних наслідків війни, недостатньо розкритим залишається питання психічного стану педагогів, які працюють із дітьми раннього та дошкільного віку та водночас мають досвід переживання травматичних подій війни. Потребує уточнення характер взаємозв'язків між інтенсивністю травматичного досвіду та окремими показниками психічного стану педагогів, зокрема тривожністю, депресивними проявами, сприйманим стресом і симптомами ПТСР.

Теоретична значущість дослідження полягає у поглибленні наукових уявлень про особливості психоемоційного функціонування педагогів закладів дошкільної освіти в умовах тривалого воєнного стресу. Практична значущість визначається можливістю використання результатів для розроблення програм психологічної підтримки, профілактики психоемоційного виснаження та підвищення психологічної стійкості педагогів.

Мета дослідження визначити особливості психічного стану педагогів дошкільної освіти та встановити взаємозв'язки між інтенсивністю пережитого травматичного досвіду і показниками тривожності, депресивних проявів, сприйманого стресу та симптомів посттравматичного стресу.

Вибірка та методи дослідження. В емпіричному дослідженні взяли участь 120 педагогів закладів дошкільної освіти м. Запоріжжя віком від 28 до 67 років. Середній вік респондентів становив 46,8 років. Усі учасники дослідження –

жінки. До вибибірки було включено вихователів, вихователів-методистів, директорів, музичних керівників, інструкторів з фізкультури, соціальних педагогів, логопедів. Дослідження проводилося на засадах добровільної участі. Усі респонденти були попередньо ознайомлені з метою, завданнями та умовами проведення дослідження.

Для оцінювання психічного стану респондентів використано комплекс психодіагностичних методик: «Шкала тривожності Спілбергера–Ханіна (STAI)» – для визначення рівнів ситуативної та особистісної тривожності; «Шкала депресії BDI-II» – для оцінювання вираженості депресивних проявів; «Шкала сприйманого стресу PSS» (Cohen, Kamarck & Mermelstein, 1983) – для визначення суб'єктивного рівня сприйманого стресу; «Опитувальник симптомів ПТСР PCL-5» (F. W. Weathers, B. T. Litz, T. M. Keane та ін., 2013) – для оцінювання вираженості симптомів посттравматичного стресу.

Також, для оцінювання інтенсивності пережитих травматичних подій, пов'язаних із війною ми використали авторську анкету. Авторська анкета була спрямована на визначення характеру травматичних подій, пережитих респондентами від початку повномасштабного вторгнення, та суб'єктивної оцінки ступеня їхнього впливу. До переліку подій було включено перебування під обстрілами, вимушене переміщення, втрату близької людини, руйнування або пошкодження житла чи майна, постійне відчуття загрози, тривале перебування в укриттях та інформаційний стрес, пов'язаний із постійним споживанням новин. Ступінь суб'єктивного впливу кожної події оцінювався за п'ятибальною шкалою: 0 – «не вплинуло», 1 – «слабкий вплив», 2 – «помірний вплив», 3 – «значний вплив», 4 – «дуже сильний вплив». Сумарний показник отриманих балів використовувався як індекс інтенсивності травматичного досвіду: чим вищим був сумарний бал, тим вищою вважалася інтенсивність суб'єктивно пережитого травматичного досвіду.

Статистичний аналіз отриманих даних здійснювався за допомогою коефіцієнта кореляції Пірсона (r) з подальшою

якісною інтерпретацією встановлених взаємозв'язків. Статистичну обробку даних проведено із використанням пакета статистичних програм SPSS 21.0. Статистично значущими вважалися результати за рівня $p < 0,01$.

Результати. Результати дослідження за методикою «Шкала тривожності Спілбергера-Ханіна (STAI)» представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Аналіз результатів за Шкалою тривожності Спілбергера-Ханіна (STAI)

Рівні/шкали за методикою STAI	Ситуативна тривожність (кількість осіб, %)	Особистісна тривожність (кількість осіб, %)
Низький (до 30б.)	**22 (18%)**	**17 (14%)**
Середній (30-45 б)	**45 (37%)**	**41 (34%)**
Високий (більше 45б)	**53 (45%)**	**62 (52%)**

За результатами методики «Шкала тривожності Спілбергера-Ханіна (STAI)» високий рівень ситуативної тривожності виявлено у 45% респондентів, а особистісної тривожності - у 52%. Це вказує на їхню емоційну напруженість, яка відображає реакцію на конкретні стресові обставини, зокрема загрозу життю, повітряні тривоги, інформаційний тиск і нестабільність. Більш виражений показник особистісної тривожності у порівнянні із ситуативною свідчить про те, що вона набуває стійкого характеру та переходить у відносно стабільну особистісну рису. Підвищені показники вказують на стан постійної мобілізації психіки, що може проявлятися у напруженості, дратівливості, труднощах концентрації уваги та швидкому виснаженні. Педагоги з високим рівнем особистісної тривожності схильні сприймати широкий спектр ситуацій як загрозливі, що підвищує ризик хронічного стресу, емоційного вигорання та психосоматичних розладів. В умовах війни це може посилюватися через тривалу дію травматичних факторів. Водночас середній рівень (37% і 34% відповідно) свідчить про наявність часткових адаптаційних ресурсів, хоча і з ризиком їх

виснаження при тривалому впливі стресу. Отримані результати засвідчують переважання високого рівня ситуативної та особистісної тривожності серед педагогів закладів дошкільної освіти. Це може бути зумовлено постійним перебуванням у стані небезпеки, інформаційним перевантаженням та емоційною відповідальністю за дітей. Високі показники STAI вказують на наявність як ситуативної, так і особистісної тривожності.

Ситуативна тривожність характеризує реакцію респондентів на актуальні стресові обставини, тоді як особистісна тривожність відображає відносно стійку схильність до сприйняття різних ситуацій як загрозливих. Більша частка респондентів із високим рівнем особистісної тривожності може свідчити про стійкість тривожних проявів, однак поперечний дизайн дослідження не дозволяє визначити їхню динаміку. Це є тривожним показником, оскільки свідчить про глибші зміни у психічному функціонуванні та потребує довготривалої психологічної підтримки.

Результати оцінювання депресивних проявів за шкалою BDI-II представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Аналіз результатів за «Шкалою депресії BDI-II»

Рівень	Кількість (n)	%
Низький	41	34%
Середній	44	37%
Високий	35	29%

Високий рівень депресивних проявів виявлено у 29 % педагогів. Отриманий результат характеризує вираженість депресивних проявів у досліджуваній вибірці, але не дозволяє визначити причини їх виникнення. Середній рівень депресивних проявів встановлено у 37 % респондентів

Результати оцінювання сприйманого стресу за шкалою PSS представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Аналіз результатів за шкалою сприйманого стресу PSS

Рівень	Кількість (n)	%
Низький	14	12%
Середній	41	34%
Високий	65	54%

Високий рівень сприйманого стресу виявлено у 54 % педагогів, що свідчить про значну вираженість психоемоційного напруження в досліджуваній вибірці. Високий рівень сприйманого стресу може бути пов'язаний із ризиком професійного виснаження та психосоматичних проявів.

Результати оцінювання симптомів посттравматичного стресу за опитувальником PCL-5 представлено в таблиці 4.

Таблиця 4

Аналіз результатів за опитувальником ПТСР (PCL-5)

Рівень	Кількість (n)	%
Низький	32	27%
Середній	38	32%
Високий	50	41%

Виражені симптоми посттравматичного стресу відповідно до прийнятих у дослідженні критеріїв виявлено у 41 % респондентів. Отримані результати засвідчують необхідність подальшого професійного оцінювання психічного стану респондентів із вираженими симптомами та визначення потреби у психологічній допомозі. До проявів посттравматичного стресу належать симптоми інтрузії, уникнення, негативні зміни когнітивної та емоційної сфери, а також підвищена реактивність.

Розподіл респондентів за інтенсивністю травматичного досвіду, визначеною за авторською анкетою, представлено в таблиці 5.

Таблиця 5

Аналіз індексу травматизації за авторською анкетою

Рівень	Кількість (n)	%
Низький	21	18%
Середній	49	41%
Високий	50	41%

Високий рівень інтенсивності травматичного досвіду за авторською анкетою встановлено у 41 % педагогів закладів дошкільної освіти. Зв'язок інтенсивності травматичного досвіду з показниками психічного стану перевірено за допомогою кореляційного аналізу. За результатами авторської анкети, 72 % педагогів повідомили про перебування під обстрілами, 38 % — про вимушене переміщення, 45 % — про втрату на війні близьких або знайомих, а 64 % — про постійне відчуття небезпеки.

У досліджуваній вибірці встановлено значну частку педагогів із високими показниками тривожності, сприйманого стресу та симптомів посттравматичного стресу. Виявлені показники симптомів посттравматичного стресу потребують інтерпретації відповідно до нормативних критеріїв використаної версії PCL-5.

Результати кореляційного аналізу представлено у таблиці 6

Таблиця 6

Кореляційні зв'язки між інтенсивністю травматичного досвіду та показниками психічного стану педагогів

Показник	r Пірсона	p
Ситуативна тривожність	0,62	< 0,01
Депресивні прояви	0,57	< 0,01
Сприйманий стрес	0,68	< 0,01
Симптоми ПТСР	0,71	< 0,01
Тривожність – ПТСР	0,65	< 0,01

Примітка. r – коефіцієнт кореляції Пірсона; p – рівень статистичної значущості.

За результатами кореляційного аналізу встановлено статистично значущі зв'язки між інтенсивністю травматичного досвіду та рівнем тривожності ($r = 0,62$, $p < 0,01$); між травматичними подіями та депресією ($r = 0,57$, $p < 0,01$); між травматизацією та рівнем стресу ($r = 0,68$, $p < 0,01$). Найтісніший кореляційний зв'язок встановлено між інтенсивністю травматичного досвіду та симптомами посттравматичного стресу ($r = 0,71$; $p < 0,01$). Отриманий результат не є доказом причинно-наслідкового впливу. Також встановлено зв'язок між рівнем тривожності та ПТСР ($r = 0,65$, $p < 0,01$), що свідчить про комплексний характер психоемоційних порушень та потребують системної психологічної підтримки. Виявлені кореляції засвідчують статистично значущі прямі зв'язки між інтенсивністю травматичного досвіду та досліджуваними показниками психічного стану.

Обговорення. Отримані результати загалом узгоджуються з результатами попередніх досліджень психологічних наслідків війни та професійної діяльності педагогів в умовах тривалого стресового навантаження. Зокрема, результати дослідження (О. Кокуна, О. Мірошниченко та Л. Бахмутової, 2019) щодо проявів професійного вигорання фахівців освітянської сфери в умовах воєнного стану підтверджують актуальність проблеми психоемоційного виснаження працівників освіти. Виявлені у нашому дослідженні високі показники тривожності та сприйманого стресу також узгоджуються з положеннями досліджень, у яких підкреслюється значущість емоційної саморегуляції як ресурсу психологічної стійкості педагогів в умовах війни (Д. Романовська, 2022). Отримані дані доповнюють цей напрям досліджень, оскільки демонструють не лише наявність підвищеного психоемоційного навантаження, а й його статистично значущі зв'язки з інтенсивністю пережитого травматичного досвіду. Важливим є зіставлення отриманих результатів із дослідженнями психологічних наслідків воєнної травматизації населення. Зокрема, результати, представлені у

працях щодо психологічної травми та тривожності в умовах війни (О. Берегова, К. Коваль, 2022; О. Туриніна, 2024; Т. Янчук, Я. Зелінська, 2023), загалом відповідають виявленій у нашій вибірці тенденції до підвищення тривожності, стресу та посттравматичної симптоматики за більшої інтенсивності пережитого травматичного досвіду.

Виявлений кореляційний зв'язок між інтенсивністю травматичного досвіду та симптомами посттравматичного стресу ($r = 0,71$; $p < 0,01$) є найвищим серед досліджуваних взаємозв'язків. Це може свідчити про особливу роль інтенсивності та сукупності пережитих воєнних подій у формуванні посттравматичної симптоматики. Водночас результати кореляційного аналізу не дають підстав стверджувати про причинно-наслідковий вплив травматичного досвіду на психічний стан. Вони засвідчують статистично значущий взаємозв'язок між досліджуваними змінними.

Взаємозв'язок між тривожністю та симптомами посттравматичного стресу ($r = 0,65$; $p < 0,01$) вказує на комплексний характер психоемоційних проявів у досліджуваній групі. Підвищена тривожність може супроводжуватися посиленням посттравматичної симптоматики, тоді як переживання травматичного досвіду може підтримувати стан постійного психоемоційного напруження.

Водночас результати слід інтерпретувати з урахуванням обмежень дослідження. По-перше, вибірка складалася виключно з жінок-педагогів закладів дошкільної освіти м. Запоріжжя, що обмежує можливість узагальнення отриманих результатів на педагогів інших регіонів та на чоловіків. По-друге, дослідження має кореляційний характер, тому встановлені статистичні зв'язки не можуть трактуватися як доведення причинно-наслідкових відношень. По-третє, інтенсивність травматичного досвіду оцінювалася за допомогою авторської анкети, що потребує подальшої перевірки її психометричних характеристик.

Попри зазначені обмеження, отримані результати підтверджують актуальність системного психологічного

супроводу педагогів закладів дошкільної освіти, які працюють в умовах тривалого воєнного стресу. Особливого значення набувають профілактика психоемоційного виснаження, розвиток навичок саморегуляції, раннє виявлення вираженої тривожної та посттравматичної симптоматики, а також створення доступної системи психологічної допомоги.

Висновки. За результатами емпіричного дослідження встановлено, що психічний стан педагогів закладів дошкільної освіти, які мають досвід переживання травматичних подій війни, характеризується значною вираженістю окремих негативних психоемоційних проявів.

Високий рівень ситуативної тривожності виявлено у 45 % респондентів, особистісної тривожності – у 52 %, сприйманого стресу – у 54 %, симптомів посттравматичного стресу – у 41 %. Високий рівень інтенсивності травматичного досвіду за сумарним показником авторської анкети встановлено у 41 % педагогів. Крім того, 72 % респондентів повідомили про переживання обстрілів, 38 % – про вимушене переміщення, 45 % – про втрату на війні близьких або знайомих, а 64 % – про постійне відчуття небезпеки.

Встановлено статистично значущі прямі кореляційні зв'язки між інтенсивністю травматичного досвіду та ситуативною тривожністю ($r = 0,62$; $p < 0,01$), депресивними проявами ($r = 0,57$; $p < 0,01$), сприйманим стресом ($r = 0,68$; $p < 0,01$) та симптомами посттравматичного стресу ($r = 0,71$; $p < 0,01$). Найтісніший зв'язок встановлено між інтенсивністю травматичного досвіду та симптомами посттравматичного стресу. Також виявлено статистично значущий прямий зв'язок тривожності з симптомами посттравматичного стресу ($r = 0,65$; $p < 0,01$).

Результати дослідження засвідчують статистично значущі зв'язки між інтенсивністю пережитого воєнного досвіду та показниками психоемоційного неблагополуччя педагогів дошкільної освіти. Водночас кореляційний характер дослідження не дає підстав для встановлення причинно-наслідкового впливу травматичного досвіду на психічний стан.

Практичне значення отриманих результатів полягає в обґрунтуванні необхідності системної психологічної підтримки педагогів, спрямованої на зниження психоемоційного напруження, розвиток навичок емоційної саморегуляції, профілактику професійного виснаження та своєчасне виявлення вираженої тривожної й посттравматичної симптоматики.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробленні програм психологічної підтримки педагогів закладів дошкільної освіти, дослідженні захисних і ресурсних чинників психологічної стійкості, а також вивченні довготривалих наслідків переживання воєнного травматичного досвіду.

Література:

Борух О. А. (2022) Вплив засобів масової комунікації на тривожність підлітків у воєнний час : дипл. роб. на здобуття освітн. ступ. магістра спеціальності «Психологія». Київ : Національний авіаційний університет. 89 с.

Берегова О.В., Коваль К.І. (2022) ДІАГНОСТИКА ТА КОРЕКЦІЯ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ У ЖИТЕЛІВ КРАЇНИ, ЩО ПЕРЕБУВАЄ У СТАНІ ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ. Психологія особистості. №42 С.113-118

Везерс Ф.В., Літц Б.Т., Кін Т.М., Палмієрі П.А., Маркс Б.П. та Шнурр П.П. (2013). Контрольний список ПТСР для *DSM-5* (PCL-5). Шкала доступна в Національному центрі ПТСР за адресою www.ptsd.va.gov

Дзюба Т. М. (2025) Професійне здоров’я педагогів в умовах травми війною: виклики для професійної ідентичності та мотивації // Наукові записки. Серія: Психологія. № 2. DOI: 10.32782/cusu-psy-2025-2-4 https://journals.cusu.in.ua/index.php/psychology/article/view/785

Іванова Т. В., Коляда Н. В., Гунбіна Г. І. (2024) Феномен тривоги: психологічні та семантичні ракурси. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Психологія. № 1. С. 37-41.

Котлова Л., Рясновська Т. (2024) Проблема професійного вигорання вчителів спеціальної освіти. МАТЕРІАЛИ VII Всеукраїнських психологічних читань «УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ» за темою «Психологічна допомога особистості у воєнний період» (18 квітня 2024 р. Умань). С.80-82

Кокун О., Мірошниченко О., Бахмутова Л. (2025) Дослідження проявів синдрому професійного вигорання у фахівців освітянської сфери в умовах воєнного стану // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія. № 21. С. 35-41 https://eprints.zu.edu.ua/47843/1/1.pdf

Луцанич Н. О. (2009) Вплив тривожності на шкільну адаптацію молодших школярів. Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка. 46 с.

Мітрофанова І. О. (2024) Особливості корекції емоційної сфери особистості, яка пережила психотравмуючі події : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» : спец. 053 «Психологія». Миколаїв : Чорноморський національний університет імені Петра Могили. 131 с.

Опитувальник симптомів ПТСР PCL-5. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.ptsd.va.gov/professional/assessment/adult-sr/ptsd-checklist.asp

Романовська Д. Д. (2022) Розвиток емоційної саморегуляції педагогів України під час війни // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія. № 3. С. 84–89. https://psy-visnyk.uzhnu.uz.ua/index.php/psy/article/view/147

Спільнота в умовах воєнного конфлікту: психологічні стратегії адаптації (2019): колективна монографія/ за ред. Л.М.Коробки. – Кропивницький : Іменкс-ЛТД. 286 с.

Туриніна О. (2024) Особливості психологічних травм війни та шляхи їх подолання у населення [Електронний ресурс] / О.Туриніна // Вісімдесят другі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки. Режим доступу: https://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-4685/

Шкала тривоги Спілбергера (STAI). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://mozok.ua/depressiya/testy/item/2703-shkala-trivogi-splbergera-STAI

Шкала сприйманого стресу PSS (Cohen, Kamarck & Mermelstein, 1983)[Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.rdc.org.ua/download/complex/perceived-stress-scale-10-pss-10.pdf

Шкала депресії BDI-II [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://i-cbt.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/%D0%A8%D0%9A%D0%90%D0%9B%D0%90-%D0%94%D0%95%D0%9F%D0%A0%D0%95%D0%A1%D0%86%D0%87-%D0%91%D0%95%D0%9A%D0%90_21.pdf

Янчук Т., Зелінська Я. (2023) Психологічні чинники розвитку тривожності під час війни та її наслідки. Актуальні проблеми психології у часі відстоювання незалежності України та в повоєнний період : зб. матеріалів студентської науково-практичної онлайн конференції молодих науковців, Київ, 07 листопада 2023 р. Київ : НУБіП України. С. 29-32.

Beres L. (2014) The Narrative Practitioner. London: Palgrave Macmillan, 240 p.

Kurapov A. (2023) The mental health impact of the ongoing Russian-Ukrainian war 6 months after the Russian invasion of Ukraine / A.Kurapov, A.Kalaitzaki, V.Keller, I.Danyliuk, T.Kowatsch // Front. Psychiatry. Vol. 14. https://doi.org/10.3389/fpsyt.2023.1134780

Cohen S., Williamson G. (1988) Perceived Stress in a Probability Sample of the United States. The Social Psychology of Health: Claremont Symposium on Applied Social Psychology / S. Spacapan, & S. Oskamp (Eds.). Newbury Park, CA: Sage. Pp. 31–67.

Отримано: 21 09 2026 року
Прорецензовано: 12 10 2026 року
Прийнято до друку: 15 10 2026 року